

ELEKTRONIZACE JE KDYŽ ...

Jaroslava Štěrbová, Městská knihovna v Praze

Jestliže pracuješ na řešení nějakého problému, je velkou výhodou, víš-li předem, oč jde.

Murphyho Pravidlo přesnosti

Krást myšlenky od jedné osoby je plagiátorství; krást myšlenky od mnoha lidí je výzkum.

Felsonův zákon

Na objevené řešení přijdete jedině vzápětí po tom, co daný problém vyřešil někdo jiný.

Zákon velkého objevu

Jedině ten, kdo má absolutní znalost o zkoumaném jevu, může jej vysvětlit tak, aby jej nikdo jiný nepochopil.

Rudnického princip nobelovských objevů

Proč se snažit definovat elektronizaci služeb?

“... mnohé pojmy používáme v praxi ještě dříve, než je terminologie vhodným způsobem definuje. Avšak

- vyšel v poslední době nějaký terminologický knihovnický slovník?
- má ještě dnes teorie (zvláště v humanitních vědách) šanci prosazovat, aby se určité konkrétní termíny používaly jednotně a chápaly se pod nimi shodné obsahy?....”

(Z odpovědí na otázku “co je to elektronizace” v konferenci KNIHOVNA a VVSKIP)

Když jsem zjistila, že bude letos na konferenci “Knihovny současnosti” jedna sekce věnována elektronizaci služeb, okamžitě jsem se tím tématem cítila oslovena. Knihovna, v níž pracuji (Ústřední knihovna Městské knihovny v Praze), je fenoménem v sociologickém i v knihovnickém měřítku, prošla úplnou automatizací a zdálo se mi, že po více než dvou letech provozu mám právo některé jevy sumarizovat, zobecnit, komentovat a předložit knihovnické veřejnosti jako ilustraci toho, jaká může být ta méně nápadná, méně viditelná stránka provozování automatizované knihovny. Zamýšlela jsem vyčíslit “člověko/operace” v našem provozu, připomenout, že ani automatizované knihovna není knihovnou samočinnou.

Při přípravě příspěvku jsem si ale přestávala být jistá, jestli vycházím ze správného předpokladu, že totiž elektronizace služeb je zhruba totéž, co automatizace. Poptala jsem se kolegů v knihovně a zjistila jsem, že rozptyl odpovědí nejen nevyřeší můj problém, jestli nemírím se svým příspěvkem “vedle”, ale že dokonce zavdává důvod pro změnu celého záměru. A tak jsem

napsala do konference KNIHOVNA a VV SKIP a s trochou rozechvění čekala, jaká bude odezva. Výsledek?

Dnes už mohu říci, že knihovníci nezklamali. Ne, že bych pro nápor odpovědí musela přestat s vlastní prací, to opravdu nehrozilo, ale řekněte sami - téma je složité, z odpovědi nekouká ani prestiž, ani finance ani jiné výhody a přesto - téměř třicet lidí odpovědělo. Ten počet nepřeceňuji, ale s jistou dávkou odvahy si troufnu tvrdit, že odpovědi v zásadě téma popisují dost názorně a je možné, abyste se po přečtení pustili do polemiky, do cizelování na hrubo nahozených formulací nebo přímo do vlastní terminologické práce. Předložený materiál berte prosím jako výchozí bod pro případnou další práci a radujte se, prosím, spolu se mnou, že tu hozenou rukavici někteří z nás zvedli.

Úvod či komentář, jehož se na následujících řádkách dopouštím, berte prosím jako záměrně neúplný výčet okolností, které jsou podle mého názoru pro zmapování pojmu, procesu a jevu "ELEKTRONIZACE SLUŽEB" v knihovnách ČR v polovině roku 2000 důležité.

Před...

Automatizace služeb v knihovnách ČR (dříve ČSSR, později ČSFR) většinou znamenala aplikaci některého z knihovních systémů, dodávaného "na klíč". Pro některé odvážné knihovny se stala automatizace příležitostí vyvinout systém vlastní (se všemi klady i zápory takového řešení). Automatizace jednotlivých knihoven v ČR proběhla buď komplexně, částečně či postupně. Co nám, knihovníkům, s sebou automatizace přinesla?

- 1) Příležitost a nutnost podívat se na důvěrně známé pracovní postupy v knihovnách jinak, zhodnotit duplicitu a nedůslednosti, "narovnat" předem toky informací i dokumentů i vztahové problémy. Tam, kde tento přípravný proces neproběhl, či nebyl důsledný, se do automatizovaného provozu převáděly případně i chyby vlastního fungování knihovny, nesystémová řešení, nevyhraněný profil knihovny. Taková knihovna pak nutila dodavatele automatizovaného systému akceptovat další a další "špecifiká" a záleželo jen na pružnosti dodavatele či průraznosti zákazníka, jak takový souboj o systémový či nesystémový přístup posléze dopadl.
- 2) Nutnost pro knihovníky po desetiletí nebývalou - zkoumat své schopnosti přijímat nové úhly pohledu na vlastní práci, nutnost komunikace s "programátory", nutnost překonat ostych před pro mnohé neznámým technickým zařízením, nutnost pochopit význam změny, kterou automatizace přináší od určitého bodu vývoje "už navždy". Přes dílčí drobná vzbouření proti strojům proběhl i tento proces relativně rychle, ačkoliv právě zde se dá asi konstatovat, že ještě značné množství lidí v knihovnách (a ne vždy jen v těch menších) automatizaci zatím bytostně nepřijalo.
- 3) Rozevření nůžek v kvalifikaci pracovníků knihoven, a to v kvalifikaci nejen formální. Dnes najdeme mezi českými knihovníky vysoce erudované a nedohledně tvůrčí lidi, kteří nejen informační technologie aplikují, jsou však také schopni se aktivně podílet na jejich vývoji. Na druhé straně není zanedbatelný podíl pracovníků, kteří se zatím do kontaktu s výpočetní

technikou a IT buď nedostali nebo jen velmi rámcovým způsobem s ní byli seznámeni. To je ostatně situace, která celkem věrně kopíruje poměry ve “zbytku” české populace, tj. v neknihovnické veřejnosti.

- 4) Příležitost a nutnost efektivně spolupracovat s ostatními knihovnami - ať už v rámci knihoven “obsluhovaných” jedním dodavatelem systému (např. Tinlib), ať v kruhu knihoven sdružených okruhem své působnosti (např. VŠ knihovny), ať ve skupině knihoven zahrnutých do houfu společným projektem (např. SKAT-Lanius). Naléhavost této spolupráce je stále větší.
- 5) Možnost podívat se na vlastní obor “z druhé strany” - být schopen vysvětlit, obhájit, přesvědčit zřizovatele, uživatele, státní správu, nadace apod. o tom, že knihovna má své společenské poslání, své strategické cíle a svůj taktický plán, jak jich dosáhnout...., že je tím pravým partnerem pro rozšíření automatizovaných agend a správným spojencem pro další společenské a technologické změny, které se chystají....
- 6) Oprávněné posílení sebevědomí jednotlivců i profesní skupiny. Zvláště v období masivní zahraniční podpory a ranném “údobí grantů” v sobě řada z nás našla netušené schopnosti a pustila se do činností, které byly doposud pro knihovníky tabu.

Dnes ?!

Český automatizovaný knihovnický svět nemá v roce 2000 zanedbatelné parametry. Všechny velké knihovny a řada menších jsou úplně nebo částečně automatizovány, řada takových knihoven kooperuje (alespoň částečně), některé kopírují technologický vývoj tempem přinejmenším srovnatelným s evropskými sousedy....Zdálo by se, že kromě úsilí převést do tohoto stádia i ostatní knihovny, kterým se zatím nepodařilo si “rozvázat ruce” převedením řady rutinních operací do automatizované podoby, před námi nic zvláštního nestojí. Opak je pravdou. Jen přehled příspěvků letošního Infóra, dráždivý obsah některých příspěvků na konferenci ISSS a námět neformálních diskusí tam, kde se sejdou alespoň dva-tři knihovníci dává tušit, že se něco děje.

Odehrává se něco vskutku nebývalého. Nejen, že automatizací nic neskončilo, ale ono to teprve může začít (a zvláště informační technologové, producenti a prodejci přísahají, že to začne zcela určitě).

Tak, jako bylo po několika letech, leckdy i s ruměncem studu na tváři novináře, konstatováno, že například elektronický deník je něco kvalitativně jiného než tištěné noviny převedené do elektronické podoby, tak je již dnes jisté, že elektronické služby knihoven jsou kvalitativně jiné, než klasické služby knihoven poskytované v elektronické podobě nebo elektronickém prostředí.

Na prahu elektronizace služeb českých knihoven můžeme konstatovat:

- pro elektronizaci služeb je předchozí automatizace knihovny výhodou (znamená to, že pravděpodobně již prošla stadiem analyzování vlastní činnosti, odpadá také plošná bariéra ostychu před počítači) ;
- první úspěšné kroky jsou vidět tam, kde je přehledně definován obor, který má specializovaná knihovna informačně zajišťovat; je-li zároveň relativně přesně vymezená uživatelská sféra, nestojí nic v cestě elektronizaci služeb

(což se také okamžitě začne dít - elektronizace služeb STK, VŠB je toho jasným důkazem); zároveň je třeba dodat, že se většinou také jedná o knihovny, v jejichž fungování je automatizovaný provoz již řadu let rutinou;

- knihovny s univerzálním zaměřením fondů a nevyhraněnou uživatelskou sférou začínají s elektronizací služeb poměrně obtížně, nechtějí-li postupně zcela přejít do oblasti “občanských” informací a stát se jen místem zpřístupnění informací a služeb produkovaných jinými subjekty (např. státní správa), a tím zcela rezignovat na své dosavadní poslání;
- knihovny, které se naučily koordinovat své služby s jinými knihovnami, spoluúčastnit se různých projektů a grantů mohou mít výhodu při elektronizaci služeb, protože už jednou překonaly bariéru “uzavření se v sobě”.

Úskalím elektronizace služeb je v měřítku jedné knihovny:

- získat prostředky na dostatečné materiálně technické i kapacitní náklady spojené se změnou části činností knihovny;
- úkol odhadnout nebo dokonce určit co nejlépe poměr mezi zachovanými službami tradičními (byť automatizovanými) a službami elektronizovanými, tj. službami přinášejícími novou kvalitu produktu využitím IT, s vědomím zájmů uživatelů dosavadních nebo novou formou služby teprve získávaných;
- nutnost změnit pojetí služeb ze služeb “k dispozici” ve služby nabízené a upravované na míru;
- definovat profil elektronických služeb tak, aby s výhodou využíval “informační okolí” a zůstal v aktuálním kontextu s průběžnými změnami u ostatních poskytovatelů služeb;
- úkol získat a stále udržovat okruh spolupracovníků pro poskytování takových služeb (systém školení, doškolování a vzdělávání knihovníků).

Úskalím elektronizace služeb je v měřítku českého knihovnictví:

- souběh začínajících elektronických služeb, rutinních automatizovaných provozů a relativně vysokého počtu neautomatizovaných knihoven;
- úkol odhadnout nebo dokonce určit co nejlépe poměr mezi zachovanými službami tradičními (byť automatizovanými) a službami elektronizovanými, tj. službami přinášejícími novou kvalitu produktu využitím IT; tento poměr je nutné určit v každé jednotlivé knihovně, ale také pokoušet se o to v rámci regionu či celého státu s ohledem na souvislosti nově zákonem navrhovaného Národního knihovnického systému;
- rozkolísané legislativní prostředí, v němž české knihovnictví působí, a s tím spojené zpochybňování legálnosti počátků elektronizace služeb;
- opakovaně slibovaná a pozastavovaná finanční podpora státu veřejným informačním službám, tedy i službám elektronickým...;
- nedostatečné převedení odborných knihovnických činností do výhodnější podoby (sdílená katalogizace, stabilizované meziknihovní služby);
- nedostatečný počet absolventů vysokého knihovnického školství

v knihovnách ČR - se schopností vázat na sebe nové projekty elektronizace služeb.

Co znamená elektronizace pro knihovníky ?

Změnu, velkou práci a velkou šanci zároveň. Opakovanou práci na své kvalifikaci, opakované nároky na profilování poskytovaných služeb, nutnost změnit pracovní návyky (protože ani ty z automatizovaných knihoven samy o sobě nestačí) a důslednou orientaci na čtenáře a uživatele služeb - tj. důkladné přehodnocování vlastní role v dnešním světě. Šance je právě v tom, že knihovny mohou zůstat pro velkou část populace prostřednictvím kvalitních, aktuálních, promyšlených elektronických služeb potřebným pomocníkem při uspokojování odborných potřeb a požadavků. Nezvládnutí takového úkolu by znamenalo pravděpodobně přežívání knihoven pro podstatně menší část populace, než která využívá knihovny dnes.

Přes naznačené problémové okruhy je faktem, že elektronizace služeb v českých knihovnách již probíhá. Řada konkrétních projektů, o nichž bude ve specializované sekci řeč, je toho dokladem. Je určitě dobře, že nikdo nečekal na pomyslný startovací praporek, terminologické vyjasnění nebo na to, až začne jednou stát do této oblasti hrnout peníze ve velkém. Snad ale není na škodu se občas i uprostřed usilovné práce "na vlastním poli" rozhlédnout po okolí. To byl smysl mých úvah i statečných pokusů o definice, s nimiž se máte možnost seznámit.

Co jsme si tedy navzájem řekli o elektronizaci služeb?

"Pod pojmem elektronizace služeb si představuji zavedení výpočetní techniky - počítačů do služeb ve všech možných oborech, a tím zrychlení a zkvalitnění činnosti. V oblasti knihovnictví je elektronizace velký skok vpřed, hlavně v poskytování mnoha druhů informací z velkého množství zdrojů. Elektronizací se knihovny staly nejen půjčovnami a uchovatelkami dokumentů, ale i mnohazdrojovými informačními centry."
(Z odpovědi na otázku "co je to elektronizace" v konferenci KNIHOVNA a VVSKIP)

"Pod pojmem elektronizace služeb rozumím fakt, že činnost, která se v knihovně doposud dělala hlavoručně, se nyní bude dělat na základě jiné technologie, např. PC, tedy na základě technologie spočívající v elektronickém získávání, zpracování, ukládání, vyhodnocování a zpřístupňování dokumentů, informací a dat."
(Z odpovědi na otázku "co je to elektronizace" v konferenci KNIHOVNA a VVSKIP)

"...Uvědomme si, že i www stránky knihoven jsou ELEKTRONICKOU INFORMAČNÍ SLUŽBOU. O elektronických službách bych ovšem začala hovořit až tehdy, kdy podíl rutinní a pravidelné lidské práce knihovníka klesá a je nahrazen elektronickou - v našich krajích a v tomto čase prací výpočetní techniky. Ideální elektronická služba je taková, která plně splní požadavky čtenáře, aniž by ten musel kontaktovat osobně knihovníka..."
(Z odpovědi na otázku "co je to elektronizace" v konferenci KNIHOVNA a VVSKIP)

"...Že by to byla možnost využít elektronických přístrojů ve službách? (Např. za účelem zlepšení(?), zrychlení, usnadnění práce apod.) = Racionalizace lidské práce?

Nebo že by to byla náhrada člověka ve službách strojem (elektronickým)? (Za účelem zlevnění, zjednodušení, zefektivnění, uvolnění rukou...) = Odbourání lidské práce?

Nebo ještě něco jiného ? Za účelem čehokoli ku postupu kamkoli?

Možná bych spíš věděla, co by to být nemělo : neschopnost podívat se lidem do očí (radši zírat do mašiny), neschopnost usmát se a něco hezkého říci (nemyslím mailovou adresu), neschopnost formulovat vlastní myšlenku vlastní větou (nikoliv metodou vystříhni a vlož) neschopnost být člověkem....”

(Z odpovědí na otázku “co je to elektronizace” v konferenci KNIHOVNA a VVSKIP)

Se služeb elektronizací
na čtení se chuť mi vrací

(Z odpovědí na otázku “co je to elektronizace” v konferenci KNIHOVNA a VVSKIP)

“...Pod pojmem “elektronizace služeb” si představuji, že

a/ přijdu do knihovny, kde si můžu vše najít a odeslat domů prostřednictvím počítače, který jako čtenář budu mít k dispozici na svou čipovou kartu-čtenářský průkaz, nebo mi to najde a odešle knihovnik, nebo mi na požádání plné texty dá do ručičky a já si je odnesu. Ale najde mi je přes počítač, zaregistruje na mou čipovou kartu atd.

b/ celou operaci zaregistrování, vyhledání, případně objednání i plných textu dokumentů provedu doma u stolu /případně ještě lépe - v posteli/ přes svůj vlastní počítač. Dokumenty mi potom přífrčí elektronickou poštou zase až do postele. To, že budou propasírovatelné přes elektronickou poštu, mi zajistí knihovna. Pokud budu chtít plné texty dokumentu v originální, např. papírové podobě, třeba knihu, pošle mi ji na základě mého požadavku knihovna až domů /do postele si ji pak donesu už sama/.”

(Z odpovědí na otázku “co je to elektronizace” v konferenci KNIHOVNA a VVSKIP)

“...je plná automatizace získávání, zpracování a půjčování primárních informačních dokumentů a zprostředkování přístupu k lokálním i vzdáleným elektronickým databázím nebo :

získávání, zpracování a půjčování primárních informačních dokumentů a využívání lokálních i vzdálených elektronických databází prostřednictvím moderních informačních technologií a nebo :

úplně jinak ....”

(Z odpovědí na otázku “co je to elektronizace” v konferenci KNIHOVNA a VVSKIP)

“ ...V obecné rovině si pod pojmem elektronizace služeb v knihovnách představuji zavádění počítačů s tím, že ve skutečnosti je pojem elektronizace pojmem širším. Jde o proces, při kterém jsou postupně do knihoven zaváděny počítače a tyto jsou postupně využívány na vyšší úrovni – prostřednictvím počítačů je poskytováno stále více služeb a služeb kvalitnějších a náročnějších .

Domnívám se, že skutečnost, že vedle sebe existují knihovny s různou úrovní elektronizace může vést k tomu, že je tento pojem různě vykládán. Bylo by proto zajímavé uvést výčet služeb, které počítače umožňují knihovnám poskytovat a jaké výhody /ale také problémy – vyšší nároky na personál, finanční nároky, .../ to přináší.

Tím by každá knihovna získala možnost posoudit, kde se asi v procesu elektronizace nachází, získala by podklady pro koncepci a měla by v ruce argumenty pro jednání s nadřazeným orgánem. ...”

(Z odpovědí na otázku “co je to elektronizace” v konferenci KNIHOVNA a VVSKIP)

“...uhodila jsi hřebík na hlavičku. Pěkně v tom všichni lítáme. My se např. u nás přeme jestli máme tomu, co vystavujeme na Internetu a co nás zviditelňuje, říkat Elektronická knihovna nebo Digitální knihovna. Zatím jsme se shodli v tom, že E je vše, co nyní už vzniká přímo jako e-dokument, tzn. vynechává to papírovou formu, která je tím pádem až druhotná,

kdežto **D** je to, co digitalizací převádíme z papírové primární formy do elektronické jako druhotné.

Takže jeden pojem vyjadřuje STAV a druhý POSTUP. A teď si vyber. Proto navrhuji místo sousloví “elektronizace služeb” používat termínu “elektrizace služeb”. Tím se vyhneme terminologickým zmatkům a každému to bude jasné. Termín “elektrifikace” se mi zdá být již poněkud zastaralým a zprofanovaným....”

(Z odpovědí na otázku “co je to elektronizace” v konferenci KNIHOVNA a VVSKIP)

“...elektronizace služeb je proces, při němž jsou služby elektronizovány (srov. elektrifikace Ruska - GOELRO). Ve vývoji knihoven to bude etapa, ale samozřejmě pro řadu lidí je to momentálně cíl jejich snažení.

Já si ovšem myslím, že snad ještě důležitější bude fáze internetifikace knihoven, což neznamená vystavení stránek na Internetu, ale proces konvergence knihoven k behaviorálnímu charakteru Internetové komunity. Tento proces se vyznačuje řadou signifikantních elementárních deziderát vycházejících z relevantních premis a simplifikovaných apendixů. Celé to ovšem může být bezprecedentní buzerace. Stačí?...”

(Z odpovědí na otázku “co je to elektronizace” v konferenci KNIHOVNA a VVSKIP)

“.....tento pojem chápu jako synonymum pojmu digitalizace služeb a ve vymezení proti pojmu automatizace služeb. Automatizací služeb se podstata služeb nezmění, budou jen o něco dostupnější, možná rychlejší a kvalitnější. Elektronizace by však měla zcela změnit pojetí služeb a přinést služby zcela nové, bez využití moderních informačních technologií nemyslitelné. Dalo by se i říci, že na automatizované služby byla společnost připravena, ale elektronické služby mohou s toutéž společností řádně zacloumat:)”

(Z odpovědí na otázku “co je to elektronizace” v konferenci KNIHOVNA a VVSKIP)

“...domnívám se, že: v případě “elektronizace služeb” je třeba si uvědomit, co se elektronizuje, zda forma služeb nebo produkty poskytované prostřednictvím služeb?

Myslím si, že je to pouze forma služeb, pak bych elektronizaci služeb rozuměl “převedení agend souvisejících s poskytováním služeb na elektronickou platformu” (citace sebe sama). Výsledkem “elektronizace služeb” jsou “elektronické služby”, v zahraničí se používá “e-service”.

Prostřednictvím elektronických služeb lze poskytovat i neelektronické produkty - nabídka, objednávka, platba proběhne elektronicky, zboží vám dojde fyzickou poštou.

Pár příkladů na objasnění: elektronizací obchodu se nerozumí prodávání elektronických produktů, ale uskutečňování obchodu elektronickou cestou, odtud dnes tak často skloňovaný e-commerce.

Jeden příklad vzdálenější, ale snad ještě zřejmější: Macdonaldizací společnosti se nerozumí, že všude prodávají hamburgery, ale že společnost přejímá určité způsoby jednání a vnímání světa, příznačné pro fu MacDonald.”

(Z odpovědí na otázku “co je to elektronizace” v konferenci KNIHOVNA a VVSKIP)

“...Z pohledu uživatele jsou elektronické služby přínosem,
- jestliže mu nabídnou jednoduché rozhraní (to ale není jednoduché vytvořit) pro přístup k podstatně širšímu spektru informací, než je možné zprostředkovat tradičním způsobem,
- jestliže jsou tyto služby dostupné 24 hodin denně bez nutnosti návštěvy knihovny,
- jestliže mu poskytnou pocit, že jsou určeny právě a jen jemu....

...Moderní informační technologie jsou také efektivním prostředkem pro podporu výuky uživatelů pro práci s informacemi, která by měla být součástí knihovnou nabízených - elektronických - služeb.”

(Z odpovědí na otázku “co je to elektronizace” v konferenci KNIHOVNA a VVSKIP)

Velmi subjektivní závěr:

S politováním konstatuji, že ani s laskavou pomocí několika kolegů nedokážu přesně definovat, co je elektronizace služeb. Dokážu však dost rozhodně říci, čím by být neměla: **elektronizace služeb knihoven by neměla být vítězstvím technologie nad myšlenkou.** Ukázky z poctivé snahy vypořádat se s tématem ukazují, že tomu tak zatím není. Zároveň hezky ilustrují skutečnost, že ani složité problémy nezbavují naši komunitu: aktivity, schopnosti formulovat nové (i bez kopírování bloků), humoru a radosti ze života projevené někdy vsutku obdivuhodnými spojeními slov a náznaky originálních myšlenek.

Pokus o objektivní zhodnocení:

Myslím, že pozornému čtenáři tohoto příspěvku neunikne, že nejen volba z došlých vyjádření, ale i jejich řazení má jistou logiku. Bylo by asi nemístným velikášstvím chtít touto cestou rozlousknout odborné téma, jehož akcelerace v pořadí úkolů, které mají naše knihovny dnes řešit, je zcela mimořádná. Doufám, že malé zrcátko názorů a pojetí, které jsem si dovolila doplnit o některé souvislosti a vlastní soudy, může přispět k tomu, abychom změny v oboru i mimo něj nejen prožívali, ale také je aktivně ovlivňovali. Povídání o tom, co pod klíčovým pojmem knihovnictví dneška vnímáme, může být součástí řízení změny právě tak, jako popis konkrétních kroků, kterými elektronizaci služeb provádíme, a o nichž jistě na konferenci uslyšíme celou řadu příspěvků.

Závěrečné poděkování těm, kteří se ústně či písemně podělili o své názory a byli citováni:

K. Cempírková, M. Čadková, N. Čížková, Z. Houšková, L. Hrdá, V. Karen, F. Komín, M. Kvapil, H. Pfeiferová, R. Římanová, J. Schwarz, K. Sosna, D. Tkačiková, F. Zajíček, P. Žabička

Úvodní citáty z knihy Atrhura Blocha: Murphyho zákon. Praha, Svoboda 1990. 187 s.